

шений из-за сложных условий среды деятельности. При расчете динамических показателей проекты должны получать, как обязательное условие принятия, положительную оценку по динамическим показателям при использовании в качестве коэффициента дисконтирования среднего уровня процента по привлекаемым кредитам.

Источники и литература

1. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП «ИТЕМ» ЛТД «Юнайтед Лондон Трейд Лимитед», 1995. – 448 с.
2. Боди Зви, Мертен Робин. Финансы.: Пер с англ.: Уч. Пос. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 592 с.: ил. - Парал. тит. англ.
3. Бригхем Е.Ф. Основы финансового менеджменту. – К.: Молодь, 19997. – 1000 с.
4. Инвестиции: Учеб. пособие / Игонина Л.Л., под ред. д-ра экон. наук, проф. В.А. Слепого. – М.: Экономистъ, 2004. – 478 с.
5. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 512 с.: ил.
6. Лимитовский М.А. Инвестиционные проекты и реальные опционы на развивающихся рынках: Учеб. – практик. пособие. – М.: Дело, 2004. – 528 с.
7. Норткотт Д. Принятие инвестиционных решений: Пер. с англ. под ред. А.Н. Шохина. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 247с.
8. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом «Максимум», 2001. – 600 с.

Симканич О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ РОЗВИТКУ ВЕЗ І ТПР НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Вступ. З набуттям Україною статусу незалежної держави та інтеграція її в світогосподарські процеси перед країною постало питання пошуку такої економічної моделі розвитку, яка б забезпечила структурні зрушення в економіці, забезпечила її соціально-економічний розвиток як на макро, так і на мікрорівні. Така система національної економіки спричиняє потребу співробітництва зі світовою системою господарювання, в якій іноземні інвестиції є важливим економічним важелем. Як свідчить світова історія багато країн зверталися до нетрадиційних форм активізації своєї діяльності, а саме створення вільних (спеціальних) економічних зон з особливим статусом (правовим та митним), які створюють сприятливі умови для залучення іноземного капіталу (інвестицій). За умови в яких опинилася економіка України, вільні економічні зони повинні стати основою децентралізації економіки і підвищення ролі регіонів при розв'язанні економічних та соціальних завдань. Отже, формування на території України спеціальних (вільних) економічних зон можна вважати одним з дійових заходів розв'язання проблеми виходу народного господарства країни з економічної кризи.

Проблему створення та функціонування вільних (спеціальних) економічних зон розглядають ряд українських вчених-науковців, зокрема О.Чмир, В.Пила, Д.Стеченко, Є.Савельєв, В. Дергачов та інші. Закордонні вчені Н.Смородинська, А.Капустін, П.Кругман, Н.Жакієр дають оцінку впливу ВЕЗ на соціально – економічний розвиток як держави так і її регіонів.

Постановка завдання. Перед сучасним новим українським економічним суспільством постало актуальне завдання вирішення такої проблеми як необхідність створення та продовження функціонування вже діючих СВЕЗ та ТПР. Саме тому головною метою даного дослідження є визначення ефективності створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку. Виходячи із зазначеної мети перед нами постають такі завдання:

- визначити особливості інвестиційного процесу України та обумовлену ним стратегію створення ВЕЗ і ТПР;
- дослідити специфіку створення ВЕЗ на світовому рівні;
- розкрити основні риси, тенденції і переваги створення ВЕЗ на регіональному рівні;
- визначити особливості і перспективи функціонування СЕЗ “Закарпаття”.

Для вирішення основних теоретичних і методичних завдань використовувались прийоми і засоби діалектики, теоретичного узагальнення, поєднання історичного та логічного, порівняльний, статистичний аналіз, системний і структурно-функціональний підходи.

Результати. В умовах відкритої економіки країна не може розраховувати виключно на внутрішні ресурси соціально – економічного розвитку. Ефективне реформування економіки країни можливе на основі науково обґрунтованої інвестиційної політики. І одним з ефективніших напрямків повинно стати активізація діяльності спеціальних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, так як вони виступають важливим чинником для великомасштабного залучення іноземних інвестицій до місцевої економіки.

Як правило, створення і розвиток ВЕЗ зорієнтовані на вирішення конкретних пріоритетних економічних завдань, реалізацію стратегічних програм і проектів. Завдяки високій концентрації інвестиційної та підприємницької діяльності, високотехнологічного виробництва та послуг, вони сприяють позитивний вплив на економіку як прилеглих частин національної території, так і країни в цілому. Особлива роль ВЕЗ на регіональному рівні полягає в тому, що вона охоплює проблеми соціально – економічного розвитку, насамперед впливають на формування місцевих бюджетів, функціонування соціальної інфраструктури, сприяють ефективному поєднанню загальнодержавного та територіального аспектів управління з діями ринкових регуляторів. Трансформаційні процеси під впливом функціонування ВЕЗ мають відбуватися з урахуванням властивостей природно-ресурсного потенціалу, демографічної ситуації, рівня економічного навантаження на територію та фактично досягнутих рівнів економічного і соціального розвитку регіонів.

Спеціальні (економічні) зони дістали поширення в багатьох країнах світу. Вільні зони в країнах світу створювалися переважно для активізації зовнішньої торгівлі, полегшення виходу національних товаровиробників на світовий ринок, цілеспрямованого розвитку регіонів, використання у виробництві наявної робочої сили. Праобразами вільних економічних зон були стародавні центри вільної торгівлі з часів Римської Імперії, вільні міста середньовіччя та вільні порти. В Україні перший „вільний порт” було створено у 1817 році в Одесі, головною особливістю якого було те, що товари на їх територіях складувалися безмитно. Сучасні ВЕЗ виникли в США у 30-тих роках у США в період виходу країни з великої економічної депресії. Але тільки досвід європейської особливої економічної зони в м. Шеннон став вихідним для масового поширення таких формувань у всьому світі. Вільні економічні зони являють собою частину національної

території, де використовується певна система пільг та стимулів, яка не застосовується на решті території країни. Причини та мета створення ВЕЗ в країнах є різними - від поглиблення інтеграції з світовим ринком та стимулювання міжнародних економічних відносин до реалізації регіональної політики та поживлення малого та середнього бізнесу, але це стосується розвинутих країн. В країнах з перехідною економікою основний акцент поставлений на створення спеціальних економічних зон з метою залучення іноземного капіталу, і як наслідок покращення соціально-економічних становища як окремого регіону, так і держави в цілому.

Найбільш загальними рисами і тенденціями розвитку СВЕЗ є такі:

- вони постійно територіально розширюються, поліпшують свою інфраструктуру, забезпечують більш зручні умови зв'язку із зовнішнім світом;
- особливий режим їх управління є ліберальним і пільговим для іноземних підприємців;
- розширюється галузевий склад СВЕЗ, підвищується їх ефективність та рентабельність капітальних вкладень;
- створюються передумови наукомістких галузей виробництва, насамперед виробів електроніки, сучасної оргтехніки, оптичного і медичного устаткування.

Перевагами СВЕЗ перед іншими формами господарської організації в тому, що обмеженість зон дає змогу в значно короткі строки нівелювати різницю між національними і типовими для міжнародної практики умовами підприємницької діяльності і значно підвищити ефективність капітальних вкладень.

Згідно Закону України „Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” вільними економічними зонами вважають ту частину території України, на якій встановлюється і діє спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України.

Метою створення СЕЗ є залучення іноземних інвестицій та сприяння їм, активізація спільно з інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України. На території України можуть створюватися такі типи СЕЗ, як вільні митні зони і порти, експортні, транзитні зони, митні склади, технологічні парки, технополіси, комплексні виробничі зони, туристично-рекреаційні, страхові, банківські та інші.

Правовим підґрунтям, що визначає порядок створення і функціонування СЕЗ та ТПР у Закарпатській області є Указ Президента України” Про спеціальну економічну зону „Закарпаття” та Закон України „Про спеціальну економічну зону „Закарпаття” від 22 березня 2001 року №2223-III. Площа її 737,9 гектара, з яких 525,0 га – вільні від забудови земельні ділянки в районі м. Чоп; аеродромний комплекс „Мукачево” – 196,4 га; Чопський, Мукачівський та Ужгородський перевантажувальні комплекси – 16,5 га. Терміном на 30 років на території СЕЗ встановлюється спеціальний митний, податковий та інші режими економічної діяльності. Головною метою створення зони є структурна переорієнтація окремих галузей і підприємств області на випуск високоякісної продукції, споживчих товарів, зниження ресурсомісткості виробництва та непродуктивних витрат і формування на цій основі платоспроможного попиту, створення і збереження робочих місць та забезпечення соціального захисту найбільш вразливих груп населення. Діяльність СЕЗ направлена на подолання депресивного стану економіки, який дестабілізує її розвиток та робить область дотаційною, а саме: загроза природних катаклізмів, малоземелля, безробіття, прорахунки у проведенні приватизації, сильний податковий тиск на малий та середній бізнес, близько 60% території краю становлять гірські райони з ризиковим землекористуванням, централізація коштів, мала кількість підприємств із замкнутим виробничим циклом на базі переробки місцевої сировини.

Підприємства, які є зареєстровані на території СЕЗ „Закарпаття”, користуються такими пільгами:

- зменшення ставки податку на прибуток до 20%;
- звільнення від сплати ввізного мита і ПДВ для товарів, що імпортуються на територію СЕЗ;
- звільнення від експортного мита і акцизу товарів, сплата ПДВ за нулевою ставкою для товарів вироблених в СЕЗ, що експортуються за межі України;
- в митну вартість не включається вартість послуг по перевантаженню, зберіганню, доробці, сортуванню, пакуванню, що здійснюються на території СЕЗ; вказані послуги не обкладаються податком на додану вартість;
- звільнення від обов'язкового продажу валютних надходжень в результаті діяльності у СЕЗ.

Станом на грудень 2004 року на території спеціальної економічної зони „Закарпаття” зареєстровано 30 суб'єктів підприємницької діяльності, якими заявлено 312,28 млн. дол. США інвестицій. За обсягами заявлених інвестиційних проєктів вони розподіляються таким чином: менше 0,5 млн. дол. – 9 проєктів на загальну суму 1,4 млн. дол. США; від 0,5 млн. дол. США – 5 проєктів на суму 3,39 млн. дол. США; від 1 до 10 млн. дол. США – 11 проєктів на суму 36,47 млн. дол. США; від 10 до 30 млн. дол. США – 2 проєкти на суму 51,81 млн. дол. США; 30 млн. дол. США і більше – 3 проєкти на суму 219,21 млн. дол. США. Якщо розглядати галузеву спрямованість інвестицій, то необхідно зауважити, що найбільшим попитом користується машинобудування (14 проєктів на суму 288,63 млн. дол. США), друге місце займає оптова та роздрібна торгівля (4 проєкти – 8,56 млн. дол. США), третє місце – транспорт і зв'язок (3 проєкти – 7,1 млн. дол. США), а вже далі, операції з нерухомістю (1 проєкт – 3,11 млн. дол. США), виробництво неметалевих мінеральних добрив (1 проєкт – 1,62 млн. дол. США), виробництво фармацевтичної продукції (1 проєкт – 1,39 млн. дол. США), виробництво гумових та пластмасових виробів (1 проєкт – 0,81 млн. дол. США), деревообробна промисловість (2 проєкти – 0,41 млн. дол. США), металургія та оброблення металу (1 проєкт – 0,37 млн. дол. США), харчова промисловість (1 проєкт – 0,25 млн. дол. США), будівництво (1 проєкт – 0,09 млн. дол. США).

Інвестиційний проєкт – це викладення цілей та особливостей конкретного інвестування й обґрунтування його доцільності. Опрацювання інвестиційного проєкту залежить від інвестора та чинних законів держави. Такий проєкт потрібний як для власних цілей інвестора, так і для ознайомлення з намірами інвестора всіх можливих заінтересованих сторін: партнерів, банків, майбутніх споживачів. Основними статтями інвестиційного проєкту є продукція, ринок та організація збуту продукції, виробничий план (обсяг і структура виробництва товарів і послуг), персонал та соціально-трудові питання, організаційний план (опис питань, пов'язаних з реалізацією інвестицій), фінансовий план, оцінювання ризику та заходи для страхування, управління реалізацією інвестиційного проєкту, економічна ефективність. Якість і обґрунтованість інвестиційного проєкту не тільки визначають об'єкт інвестування, а й свідчать про кваліфікацію та обізнаність розробника проєкту, рівень управління та планування роботи підприємства. Розроблюється такий проєкт методом аналізу та прогнозування роботи підприємства.

На протязі трьох років функціонування підприємств на території пріоритетного розвитку та спеціальної економічної зони „Закарпаття” завдяки впровадженню інвестиційним проектам створено та збережено майже 20 тисяч робочих місць. Середньомісячна заробітна плата серед суб'єктів СЕЗ „Закарпаття” становить 791,84 грн. (по Україні показник складає 703,77 грн., по області – 484,14 грн.). За останній рік в області з'явилася тенденція до конкурування за трудовий ресурс, що особливо відчутно у таких галузях економіки, як легка промисловість, машинобудування та деревообробна промисловість. Завдяки пільговим режимам інвестиційної діяльності спостерігається динамічний ріст обсягів виробництва промислової продукції області. Підприємства території пріоритетного розвитку та спеціальної економічної зони „Закарпаття” забезпечують понад 50% обсягів виробництва промислової продукції області. За 2003 рік обсяги сплачених підприємствами ТПР та СЕЗ відрахувань до бюджету збільшилися порівняно з попереднім роком на 92,3 відсотки, тобто майже у 2 рази і склали суму 105,4 мільйони гривень. У першому півріччі 2004 року було сплачено податків і обов'язкових платежів на суму 67,3 млн. грн., що на 76,6 % більше показника за I півріччя 2003. З нарощуванням обсягів виробництва підприємствами ТПР та СЕЗ зовнішньоторговельний оборот області у 2003 році збільшився на 159,5 % у порівнянні з 2002 роком, у 2004 році – на 40,6% у порівнянні з попереднім роком і склав суму 1219,8 млн. грн.

Завдяки маркетинговій діяльності Закарпаття стало зоною уваги таких відомих транснаціональних компаній: „Фольксваген”, „Шкода”, „Ауді”, „Ікеа”, „Фішер”, „Філіпс”, „Хьюлетт Пакард”, „Флекстронікс”, „ТДК”, „Леоні”, „Делфі”, „ВЕТ Автоматів”, „Ядзакі”, „Ле-Го”, „Тенкель”, „Троклін” та інші, які вже сьогодні реалізують власні інвестиційні проекти на теренах області. Дані компанії виграють від ряду суттєвих переваг а саме:

- зручне розміщення бізнесу щодо індустріально розвинених регіонів Східної та Центральної Європи;
- розгалужена транспортна мережа та прикордонна інфраструктура;
- інвестиційні стимули, включаючи податкові та митні пільги;
- удосконалена місцева мережа постачальників і субпідрядників;
- висококваліфікований кадровий потенціал, який володіє кількома мовами.

Результати дослідження показують, що створені в Закарпатській області СЕЗ та ТПР частково розв'язують соціально – економічні проблеми регіону, але для їх повного вирішення необхідно: по-перше - здійснити діалог „державна – інвестор” з приводу заохочення іноземних інвесторів в Україні, а саме в її регіони; по-друге - відмовитись від мораторію щодо затвердження нових інвестиційних проектів на спеціальних територіях; по-третє - змінити карту СЕЗ „Закарпаття”, оскільки близькість до кордону не є чільною перевагою - підприємства необхідно наблизити до гірських районів, де чимала частина населення – безробітні; по-четверте – створити на території Закарпаття туристично - рекреаційну зону, враховуючи наявний природно – ресурсний потенціал краю.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про те, що в період коли нова влада визначила стратегічний курс на успішну інтеграцію України в європейське співтовариство діяльність підприємств з іноземним капіталом є реальною інтеграційною ланкою, яка прискорить цей процес. Саме тому проведення виваженої політики регіонального розвитку з урахуванням територіальної специфіки і географічних переваг кожного регіону, зокрема через засади функціонування СВЕЗ та території пріоритетного розвитку. І основним чинником повинні виступити іноземні інвестиції, які дозволять досягти такі основні цілі, а саме: досягнення економічного росту в регіоні і вплив на економічний розвиток держави, розв'язання соціальних питань та екологічне оздоровлення.

Джерела та література

1. Закон України „Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” // Відомості Верховної Ради. – 1992. – №50. – С. 676.
2. Закон України „Про спеціальну економічну зону „Закарпаття” від 22 березня 2001 року №2223-III.
3. Вільні економічні зони: світовий досвід і українська практика: Навчальний посібник / За ред. І.Ю.Сіваценка. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 488 с.
4. Денисенко М. Можливості активізації інвестування в сучасних умовах // Економіка України. – 2003. – №1. – С.29.
5. Стеченко Д.М. Інноваційні форми регіонального розвитку: Навч. посіб. – К.: Вища шк., 2002. – С.63.

Ткаченко А. М., Книш О.М. МОНІТОРИНГ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Вступ. На нинішньому етапі розвитку світового господарства однією з найактуальніших проблем для країн з перехідною економікою та країн, що розвиваються, є залучення та ефективне використання іноземних інвестицій.

Важливою умовою забезпечення динамічного розвитку національної економіки є активізація її інвестиційної діяльності. У зв'язку з відсутністю значних власних інвестиційних ресурсів, виникає необхідність залучення іноземних інвестицій, які сприятимуть розвитку пріоритетних галузей господарства. Успішне вирішення цього завдання залежить від вдалої державної політики у сфері регулювання іноземного інвестування.

Державне регулювання іноземного інвестування є одним із видів соціального управління та врегульованою нормами права виконавчою й розпорядчою діяльністю відповідних органів державної влади щодо ефективного залучення та раціонального використання іноземних інвестицій з метою економічного зростання та підвищення рівня життя народу. Провідне місце у процесі регулювання іноземного інвестування належить економіці, на яку покладено завдання проведення державної політики щодо іноземного інвестування [4, с. 82]. Активізацію іноземного інвестування можна розглядати лише як наслідок поживлення економіки, але не як його причину. Відповідно для залучення іноземних інвестицій необхідно перш за все вирішити проблеми макроекономічної стабілізації та активізувати дію всіх важелів економічного стимулювання інвестиційної діяльності незалежно від національної належності інвестицій [7, 9].

В Україні на державному рівні управлінням інвестиційною діяльністю займаються органи виконавчої влади загальної (лінійної), функціональної (міжгалузевої) та галузевої компетенції. Президент України, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації здійснюють керівництво органами функціональної та галузевої компетенції. Органи функціональної компетенції мають повноваження надвідомчого характеру. До них належать: Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і торгівлі України, Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Міністерство закордонних справ України, Національне агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції, Фонд державного майна України, Державна митна служба України, Державна податкова адміністрація України [11, с. 48].